

Незабравените Алберт и Стефан Гечев

Ренета Константинова, Валерия Йорданова
 Регионална библиотека „Любен Каравелов“, гр. Русе

The unforgettable Albert and Stefan Gechevi

Reneta Konstantinova, Valeria Yordanova
 Lyuben Karavelov Regional Library, Ruse

Abstract: *The report traces the life and creative path of the two prominent Bulgarian intellectuals – father and son Albert Gechev and Stefan Gechev. Special attention is paid to the literature on Albert Gechev. The events organized by Lyuben Karavelov Regional Library in Ruse are presented in order to make visible and recognizable the valuable literary heritage left to us by the two authors.*

Keywords: *Albert Gechev, Stefan Gechev, Bulgarian Literature, Criticism, Lyuben Karavelov Regional Library – Ruse*

Резюме: докладът проследява житейския и творчески път на двамата видни български интелектуалци – баща и син Алберт Гечев и Стефан Гечев. Специално внимание е отделено на литературата за Алберт Гечев. Представени са събитията, които организира Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе, за да бъде видимо и разпознаваемо ценното литературно наследство, което ни оставят двамата автори.

Ключови думи: Алберт Гечев, Стефан Гечев, българска литература, критика, Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе

През 2021 г. се навършват 140 години от рождението на Алберт Гечев и 110 години от рождението на Стефан Гечев – изтъкнати български интелектуалци, свързали имената си с Русе.

Алберт Гечев е роден на 11 октомври 1881 г. в Ловеч. Семейство му е с подчертани книжовни интереси. Неговият баща Стефан Гечев е събрал и наредил в две части „Полезни приказки с духовно нравствено съдържание“, издадени в Ловеч през 1889 г. През 1905 г. Алберт Гечев завършва Софийски университет, специалност славянска филология. Същата специалност по-късно ще завърши и неговия син Стефан Гечев. След завършването на университета Гечев работи като гимназиален учител в Пловдив и

Казанлък. В Русе преподава във Висшия педагогически курс към Мъжката гимназия, който подготвя учители и учителки за прогимназиите. В Годишника на Русенската държавна мъжка гимназия „Княз Борис“, Висшия педагогически курс и Образцовата прогимназия при курса за учебната 1911 – 1912 г. на с. 11 името на Алберт Гечев е посочено в таблицата на училищния персонал в Русенската държавна мъжка гимназия „Княз Борис“ през учебната 1911 – 1912 г., където е записано, че той е преподавател по български език в I и II Висш педагогически курс и библиотекар на Висшите педагогически курсове. През годините на учителстване посещава Германия и Швейцария, за да работи в библиотеки и архиви. Гечев е учил два семестъра Фармация и затова е мобилизиран като помощник-аптекаер в Първата световна война, заразява се с коремен тиф. Умира в болницата в Ловеч едва на 34 години. Но за краткия си престой на тази земя е изследвал българската литература и е оставил десетки статии, обзори и рецензии за творби на Антон Страшимиров, Иван Кирилов, Иван Вазов, Тодор Влайков и др., студии за Стоян Михайловски и Константин Величков. На страниците на „Демократически преглед“ намират място няколко обзорни статии за нашата литература през 1907, 1908, 1909, 1910, 1911 г., както и „Българската литература и Балканската война“ и „Българската литература след Балканската война“. Русенската печатница „Победа“ публикува през 1914 г. книгата му „Българската литература през последните няколко години“. Освен талантлив литературен критик той е и библиограф. Създател е на „Библиография на историята на новата българска литература в българския печат до 1900 г.“, която е публикувана в „Известията на семинара по славянска филология“ през 1905 г.

Първо сведение, положителен отзив, за него откриваме в Демократически преглед, бр. 11 от 1905. Съобщение за отпечатаната студентска тема „Добри П. Войников в развоя на нашата драма“ на А. Гечев в „Известията на Семинара на по славянска филология“, в което се казва, че темата за Добри Войников е написана на много чист български език и прави приятно впечатление със своята съдържана скромност.

През 1921 Алберт Гечев е споменат от Христо Герчев в предговора към предложената от него „Библиография на литературната история и критика у нас за времето от 1900 – 1910 год.“, като автор, който за периода во 1910 г. е създал подобна библиография.

През 1928 г. на страниците на вестник „Литературен глас“ се появява първата статия за Алберт Гечев. Ст. Георгиев е написал: „...И ето вече над десет години се изминаха от ранната смърт на тоя наш многообещаващ литературен критик, а нито два реда не се написаха в негово име, за негов помен и оценка... Не би могло да има съмнение, че Гечев е един от тия творци, комуто само бързият край попречи да блесне с всичките си достойнства и дарби...“ [1]. Оценката за него е изключително позитивна. Според автора по всички въпроси, по които е писал Гечев „дишат искреност към родното културно и художествено дело и вяра в светлата бъднина на нашия народ“.

Следват посочвания на неговото име в публикациите на Иван Радославов за българската литература (1936, 1948 г.). Ст. Стойков в статията си „Към фонетиката на българския книжовен език“, публикувана в Годишника на ББИ за 1945 – 1946, цитира А. Гечев и неговия „Български правопис“ (Русе, 1914).

По случай 80 години от рождението на Алберт Гечев, Иван Сестримски публикува статия за него в сп. „Септември“, бр. 11 от 1961 г., а вестник „Литературен фронт“ в своя брой от 3 декември 1981 отбелязва стогодишнината от рождението му със статията „Художествени идеи и национална история“ от Иван Гранитски. Същата статия е поместена и във втори том на Съчиненията на Гранитски, издадени от издателство „Захари Стоянов“: „Днес ние сваляме патината на времето от наследството на литературния критик Алберт Гечев, спомняме си неговия глас, както и гласа на неколцина още негови събратя по перо, които работиха в началото на века безкористно за Отечеството“ [4].

Биографични данни за литературния критик и педагог Алберт Гечев откриваме в няколко справочни и енциклопедични издания: „Речник на българската литература“ Т. 1 от 1976, „Българска книга“ (2004), „Лицата на Русе от I-ви до средата на XX в.“ (2011), „Бележити ловчалии“ (2013).

Ст. Георгиева се заема да изследва бележките и спомените на Алберт Гечев за Балканската война в две публикации в „Известия на държавните архиви“ (1984) и „Научни трудове на ВВОУ“ (1993). През 1986 г. излиза от печат книгата на Славчо Иванов „Критици от миналото“, която представя критическото творчество на Стефан Минчев, Юрдан Макариополски, Алберт Гечев, Страшимир Кринчев, Димо Кърчев и Васил Пундев. В сборника с доклади от Национална научна конференция „Българската литературна критика – позиции и контексти“ (2020) в научното изследване на Пенка Ватова „Литературният преглед от началото на XX век – критиката като подстъп към писането на история“ се съдържат сведения и за Алберт Гечев като литературен критик от този период.

На 11 май 2011 г. в Русе се провежда национална кръгла маса „Силата на духа: Стефан Гечев и Алберт Гечев в българското литературно и културно пространство“, докладите от която са публикувани през 2013 г. в сборник със заглавие „Властта на духа: Алберт Гечев и Стефан Гечев“ от поредицата „Литературният живот на Русе“. Кръглата маса е организирана от Русенския университет „Ангел Кънчев“, катедра Български език, литература и изкуство и Научен център за фолклор, литература и лингвистика „Св. Димитър Басарбовски“ по повод 100-годишнината от рождението на Стефан Гечев. Търсенията на участниците в нея представят емоционалната и творческа връзка между баща и син – литературния критик Алберт Гечев (1881 – 1915), творил в началото на XX век, и Стефан Гечев (1911 – 2000) – забележителна творческа личност на новия век, както и тяхното литературното наследство.

„Споменът за баща ми Алберт Гечев е съвсем блед. Естествено, бил съм на 5 години, когато той почива. Спомням си само някакво много успокояващо присъствие и две-три моментални снимки, запазили напълно яснотата, дори цветовете си въпреки отминалите години. Стоим пред прозореца. Вън вали тих дъжд. Всичко е влажно. Зелените дървета са потъмнели, мокрите дъски на черковната ограда насреща – черни. Над дърветата се издига куполът на черковата с кръста – сребристосиви на фона на сивото небе. Аз съм стъпил на стол, баща ми е сложил ръка на рамото ми. Усещам я и сега, когато пиша“ [2].

Стефан Гечев е роден на 29 януари 1911 г. в Русе в семейството на Алберт Гечев – литературен критик, преподавател по български език и литература, и Рада Гечева – гимназиална учителка по френски. След смъртта на съпруга си, през 1921 г., Рада Гечева напуска Русе и се установява в Пловдив, при майка си Екатерина Минчева. Там Стефан Гечев живее със своя вуйчо – големия български писател Николай Райнов. В „Моят Николай Райнов“ Стефан Гечев си спомня: „Дотогава майка ми, сестричката ми и аз живеехме в Русе, където съм се родил – случайно, защото родителите ми са учителствали там. Поради смъртта на баща ми и мизериите, които правеше на майка ми нашият русенски хазяин, а навярно и поради самотата, в която е живяла, майка ми поиска и я преместиха в Пловдив. Там живееше нейната майка, в собствена къща, където не след дълго дойдоха да живеят Николай и Диана – неговата жена, сестра на майка ми, заедно с двегодишния си син Богомил“ [3].

В Пловдив Стефан е отличник, въпреки че френският език не го привлича.

През 1926 г. Рада Гечева е изпратена на специализация в Париж. Стефан Гечев учи в лицей „Луи дьо Гран“, където усъвършенства френския език. След завръщането си от Париж Стефан е ученик в Първа мъжка гимназия в София.

През 1934 г. завършва с отличие Славянска филология в Софийския университет. През м. октомври следващата година заминава за Атина, за да изучава гръцки език и византийска култура. Назначен е за писар по чужди езици в Българската легация в Гърция. В периода 1937 – 1941 г. работи като преводач в Българската легация в Атина, а от 1941 до 1946 е назначен за аташе по печата в Братислава. През м. септември по настояване на словашките власти напуска Братислава и се изселва в Пищяне. През м. май 1945 г. се завръща в Братислава като представител на Министерството на външните работи на България. През 1947 – 1949 г. работи като Втори секретар в Българската легация във Варшава.

През април 1949 г. се завръща в България и постъпва на работа в Министерството на външните работи, но през м. декември е уволнен, защото не е член на БКП. Започва работа във в. „Стър-

шел“ като от 1953 до 1956 г. е редактор във вестника. Уволнен е по политически причини, по повод събитията в Унгария. През 1957 г. заедно със Стефан Сърчаджиев и Веселин Ханчев основава Сатиричния театър в София където е драматург до 1958 г. От 1959 г. до 1965 г. работи в сп. „Пламък“ като редактор. Заместник главен редактор е на сп. „Контакти“ (1966).

Стефан Гечев обогатява интелектуалната ни история с много книги и публикации в сборници и периодични издания, включващи стихове, разкази, романи, пиеси, публицистика.

Първите си стихотворения – „Есен“, „Пак разпери си...“, „Портрет“ публикува на 15 години, през 1926/27 г., на страниците на списание „Българска реч“.

През 1938 г. Стефан Гечев издава първата си книга – научното изследване **„Към въпроса за славянския физиолог“**. В една от най-ценните колекции на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Личната библиотека на акад. Михаил Арнаудов, се съхранява екземпляр с автограф на автора: „На уважаемия господин професор М. Арнаудов от автора“.

Стефан Гечев пише под псевдонима Венцеслав Диаватов хумористични разкази и фейлетони, публикувани в сборниците „Ние и другите“ и сборник „Стършел“, няколко криминални и приключенски романи: „Крадци на богородици“, повестта „Момичето и предателят“, разказите „Цветовете на грижата“. Под този и други псевдоними в различни сборници и на страниците на български периодични издания публикува стихотворения, разкази, пиеси.

През 1967 г. е издадена стихосбирката „Бележник“, за която е остро критикуван от Венелин Коцев в доклада на ЦК на БКП за литература, който я характеризира като: „вражеска, упадъчна, със западни влияния“ [6]. Стихосбирката става причина за дългия период на изолация на писателя от литературния живот – през 1969 г. е отпечатан романът „Крадци на богородици“ в съавторство с Милан Миланов. Следва затишие от 14 години, когато е издаден романът „Мостът“ през 1983 г. Следващите произведения на Стефан Гечев са публикувани едва след 1989 г.: „Поезия. Лирика, поеми“; „Жестока благодетелка“; „Осъденият на Сеньора. Разкази“;

„Въпроси. Стихотворения в проза“; „Виктория и нейните синове в два тома“; „Престъплението на улица „Бивша преспа“; „Самобичуване. Стихотворения“; „Познай себе си. Лъжефилософски и лъжебиографичен роман“; „Ненужните скептици. Есета“; „Сенките на времето“; „Спомени за Гърция и за моите гръцки приятели (1936 – 1992)“; „Съчинения в 5 тома“ на издателство „Захарий Стоянов“.

Стефан Гечев оставя сериозна следа след себе си с преводите си от гръцки, френски, чешки, словенски, руски, немски и други езици. Първият му превод е от френски език – „Червенушка“ на Андре Тьорис, отпечатан на страниците на списание „Картина и приказка“ през 1930 г. Следва разказът на Страти Миривилис „Майките във войната“, превод от гръцки, публикуван в списание „Българска мисъл“ през 1938 г. „Повест за Мурганата“ на Такис Хадзис, превод от гръцки, издадена през 1949 г., е първото самостоятелно издание на Стефан Гечев като преводач. През 1953 г. е публикувана и повестта „Хижа в планината“, превод от чешки, на писателя Владимир Свобода.

От гръцки език превежда стихотворения на Арис Диктеос, Константинос Кавафис, Георгиос Сеферис, Одисеас Елитис; от френски език – „Песните на Малдорор“ от Лотреамон, „Френски поети сюрреалисти“, „Нежни убийци“ от Жан-Мари Лаклевзин, „Ругон-Макарови“ и „Радостта да се живее“ от Емил Зола; от английски език – „Алиса в огледалния свят“ на Луис Карол; от немски – „Сарматско време“ от Йоханес Бобровски и др.

Стефан Гечев е автор и на обстойни статии и есета, поместени в антологии на чужди автори, издадени в България. Двухтомната „Антология на новата гръцка поезия“, издадена през 1960 г., като всеки антологичен сборник дава общ поглед върху гръцката поезия. В антологията той се включва с преводи на стихове от Аристотелис Валаоритис, Георгиос Дросинис, Костас Кристалис, Василис Ротас, Димос Рендис и други. Сборникът „Съвременна кипърска поезия“ проследява хронологически развитието на кипърската поезия. Стефан Гечев участва в подбора, редакцията и превода на стихотворенията, като обръща внимание на разнообразието, пестротата на влиянията, стиловете и почерците на поетите на острова. Съставител и редактор е на антологията: „Антична

поезия“, „Съвременна гръцка поезия“, „Палатинска антология“, „Гръцка поезия на XIX век“, „Гръцка поезия на XX век“ и други, като участва и в превода на стихотворенията. През 1992 г. излиза антологията „Френски поети сюрреалисти“, която включва творби на видни представители на сюрреализма като Жерар дьо Нервал, Стефан Маларме, Артюр Рембо, Гийом Аполинер, Пол Елюар, Луи Арагон.

Стефан Гечев е удостоен с гръцкия орден „Златен кръст на Почетния легион“. Награден е от Съюза на преводачите в България съвместно с Посолството на Република Гърция с Грамота за цялостна преводаческа дейност и със Златен медал от Гръцкия съюз на преводачите за цялостното му преводаческо дело, което представлява ценен принос за популяризиране на гръцката литература и култура в България. На 17 юни 1998 г. е награден от френския министър на културата и информацията с високото отличие „Кавалер на ордена за изкуство и литература“.

Стефан Гечев е национален творец, чието цялостно творчество се вписва в българската литература през последните десетилетия, а уникалността на преводите му са националният ни принос в опознаване и разбиране на чуждата култура и идентичност. Неговият гръцки приятел Янис Лиолиос споделя: „Като се докоснем до Стефан Гечев и открием величието и силата на неговата душа, ще станем съпричастни на други измерения. Като се плъзнем по неговия живот – нека се поклоним пред неговата поезия и нека го открием за себе си..., както той искаше.“ [5]

През 2006 г. Регионална библиотека „Любен Каравелов“ издава био-библиографията „Стефан Гечев“ със съставители Пенка Димитрова и Ренета Константинова, която е първи опит за цялостно библиографско изследване на творчеството и личността на родения в Русе писател.

За да бъде видимо и разпознаваемо ценното литературно наследство, което ни оставят двамата изтъкнати български интелектуалци – баща и син – Алберт и Стефан Гечеви, Регионална библиотека „Любен Каравелов“ организира през 2021 г. две изложби. С първата „Незабравените Алберт и Стефан Гечеви“ библиотеката отбеляза 133 години от своето създаване. Тя включва творби на

дватама автори, публикувани като самостоятелни издания и техни публикации в периодични издания, както и литература за тях. В рамките на литературния фестивал по проект „Писмените съкровища на Долен Дунав“ съвместно с Фондация „Стефан Гечев“ е представена документалната изложба „Робувам само на свободата!...“, която в снимки проследява житейския път и литературната дейност на Стефан Гечев. На сайта на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ е интегрирана дигитална колекция „Стефан Гечев – поет, прозаик, драматург, преводач“ с авторски творби и преводни издания на писателя.

На 8 октомври 2021 г. се проведе Дванадесетото издание на международния научен форум „Арнаудови четения“. Неговото начало е поставено през октомври 1998 година. Тогава по инициатива на Катедрата по български език и литература на Русенския университет „Ангел Кънчев“ се организира конференция, посветена на 120 години от рождението на акад. Михаил Арнаудов. В тематичния панел на дванадесетото издание на конференцията „140 години от рождението на Алберт Гечев. 110 години от рождението на Стефан Гечев“ взеха участие библиограф-експертите Ренета Константинова и Валерия Йорданова от Регионална библиотека „Любен Каравелов“. В своя доклад „Алберт Гечев. Библиографски обзор“ Ренета Константинова проследява публикациите на Алберт Гечев – както самостоятелните, така и тези по страниците на периодични издания и сборници. Докладът на Валерия Йорданова „Стефан Гечев във фондовете на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ до 1967 г.“ представя произведенията на Стефан Гечев, както и негови преводи, издадени като самостоятелни издания, и публикации в периодичния печат до 1967 г., съхранени във фондовете на Регионална библиотека „Любен Каравелов“. В тематичния панел със свои изследвания и разработки се включват и научни работници от Русенски университет „Ангел Кънчев“, НАТФИЗ, Технически университет – София и Фондация „Стефан Гечев“.

Литература:

1. **Георгиев**, Ст. Един забравен критик / Ст. Георгиев. // *Литературен глас*, № 16, 30 дек. 1928, с. 3, 4.

2. **Гечев**, Стефан. Какво не станах и защо? // *Родна реч*, 1995, № 3, с. 31.
3. **Гечев**, Стефан. Моят Николай Райнов. // **Гечев**, Стефан. Ненужните скептици. София, 2003, с. 128.
4. **Гранитски**, Иван. Художествени идеи и национална история. // **Гранитски**, Иван. Съчинения : Т. 2. Великата национална душа. – София, 2009, с. 116.
5. **Лиолиос**, Янис. Кръгът „Приатели на Стефан Гечев“. // Литературни Балкани, 2006, № 2, с. 53.
6. **Стефан** Гечев (Драматург). // **Гечев**, Стефан. Ненужните скептици. София, 2003, с. 291.
7. **Стефан** Албертов Гечев 1911 – 2000 : Био-библиогр. / състав. Пенка Димитрова, Ренета Константинова. – Варна : Данграфик, 2006. – 186 с.